



واحد ساوه

نگرشی به مبانی جغرافیای سیاسی

تالیف: دکتر اعظم یوسفی

عضو هیئت علمی دانشنامه آزاد اسلامی واحد ساوه

www.ketab.ir

سرشناسه	: یوسفی، اعظم، ۱۳۴۹-
عنوان و نام پدیدآور	: نگرشی به مبانی جغرافیای سیاسی
مشخصات نشر	: ساوه : دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساوه، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۹ص. : جدول.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۳۴۷۱-۱
وضعیت فهرست	: فبیای مختصر
نویسی	
یادداشت	: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	: کتابنامه.
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. واحد ساوه
شماره کتابشناسی مل	: ۳۸۷۸۸۷۸

عنوان کتاب: نگرشی به مبانی جغرافیای سیاسی

تألیف: دکتر اعظم یوسفی

ویراستار ادبی: دکتر علی نعیمی

چاپ اول: ۱۳۹۵

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

ناشر: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی (با همکاری واحد ساوه)

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۳۴۷۱-۱

شابک:

قیمت: ۲۳۰۰۰۰ ریال

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱- فصل اول:

۳	کلیات.....
۳	۱-۱- تعاریف جغرافیا و سیاست.....
۴	۲-۱- قلمرو جغرافیای سیاسی.....
۶	۳-۱- نگاه به پیشینه مطالعات در زمینه جغرافیای سیاسی.....
۱۰	۴-۱- جغرافیا سیاسی و ژئوپولیتیک.....
۱۴	۲- فصل دوم: حکومت سرزمینی.....
۱۴	۱-۲- تعریف حکومت سرزمینی.....
۱۵	۲-۲- بعد جغرافیایی.....
۱۶	۱-۲-۲- بعد حقوقی.....
۱۷	۲-۲-۲- بعد سیاسی.....
۱۸	۳-۲- انواع حکومت.....
۲۱	۴-۲- نمونه‌هایی از انواع مهم حکومت و دولت در جهان.....
۲۲	۱-۴-۲- فدراسیون و کنفدراسیون.....
۲۳	۲-۴-۲- فدراسیون حکومت‌های یکپارچه.....
۲۳	۳-۴-۲- حکومت فدرال پایه.....
۲۴	۴-۴-۲- اتحاد کنفدراسیونی.....
۲۵	۵-۲- ابزار ادامه حیات حکومت.....
۲۵	۱-۵-۲- قدرت و امنیت.....
۳۰	۲-۵-۲- دگرگونی و بقا.....
۳۱	۳- فصل سوم: جمعیت و ویژگی‌های آن.....
۳۱	۱-۳- مردم.....
۳۲	۲-۳- ملت.....
۳۵	۳-۳- عوامل ملیت.....

- ۳۵..... ۱-۳-۳ فرهنگ و زبان
- ۳۶..... ۲-۳-۳ عامل مذهب
- ۳۷..... ۳-۳-۳ آداب و رسوم اجتماعی
- ۳۷..... ۴-۳-۳ سرزمین مشترک
- ۳۸..... ۵-۳-۳ تاریخ مشترک
- ۳۸..... ۶-۳-۳ نژاد مشترک
- ۳۸..... ۴-۳ دولت
- ۴۲..... ۵-۳ ظهور ناسیونالیسم
- ۴۳..... ۱-۵-۳ ناسیونالیسم یا ملت‌گرایی
- ۴۵..... ۲-۵-۳ ناسیونالیسم، نیروی یکپارچه کننده
- ۴۶..... ۳-۵-۳ ناسیونالیسم، نیروی جداکننده
- ۴۶..... ۴-۵-۳ ناسیونالیسم، نیروی رادیکال
- ۴۷..... ۵-۵-۳ ناسیونالیسم، نیروی سازنده
- ۴۹..... ۶-۳ هویت ملی
- ۵۲..... ۷-۳ سرزمین و ویژگی‌های آن
- ۵۲..... ۱-۷-۳ توسعه ارضی
- ۵۲..... ۱-۱-۷-۳ اشغال
- ۵۳..... ۲-۱-۷-۳ مرور زمان
- ۵۳..... ۳-۱-۷-۳ کشورگشایی
- ۵۴..... ۴-۱-۷-۳ واگذاری
- ۵۴..... ۵-۱-۷-۳ توسعه طبیعی
- ۵۵..... ۲-۷-۳ تحصیل حقوق
- ۵۶..... ۳-۷-۳ وسعت سرزمین
- ۵۸..... ۴-۷-۳ شکل سرزمین
- ۵۸..... ۱-۴-۷-۳ کشورهای طویل یا دراز
- ۵۹..... ۲-۴-۷-۳ کشورهای دایره ای یا مدور
- ۵۹..... ۳-۴-۷-۳ کشورهای دارای زائیده یا دنباله دار

۵۹	۳-۷-۴- کشورهای پاره پاره
۵۹	۳-۷-۵- کشورهای منگنه ای یا محیطی
۶۰	۳-۷-۵- موقعیت سرزمین
۶۱	۳-۷-۱- موقعیت دریایی
۶۳	۳-۷-۲- موقعیت ساحلی
۶۳	۳-۷-۳- وضعیت بری یا مرکزی
۶۴	۳-۷-۴- موقعیت استراتژیک
۶۵	۳-۷-۶- مع ناهمواری
۶۷	۴- فصل چهارم: مرزهای سیاسی
۶۷	۴-۱- تاریخچه و تعاریف مرز و مرز
۶۹	۴-۲- انواع مرز
۷۰	۴-۲-۱- مرزها از نظر پیش و تفریق آنها با گروه‌های قومی - زبانی
۷۱	۴-۲-۱-۱- مرزهای پیش از سکونت
۷۱	۴-۲-۱-۲- مرزهای تطبیقی
۷۲	۴-۲-۱-۳- مرزهای احتمالی
۷۴	۴-۲-۱-۴- مرزهای متروکه
۷۵	۴-۲-۱-۵- مرز از نظر تطابق با عوارض طبیعی
۷۸	۴-۲-۲- مرزهای هندسی
۷۹	۴-۳- اختلافات مرزی
۷۹	۴-۳-۱- اختلافات مکانی
۸۱	۴-۳-۲- اختلافات ارضی
۸۵	۴-۳-۳- اختلافات عملکردی مرز
۸۸	۴-۳-۴- اختلافات ناشی از منابع ممتد در دو سوی مرز
۹۳	۴-۴- مرزهای هوایی
۹۳	۴-۵- مرزهای دریایی
۹۴	۴-۵-۱- آب‌های داخلی
۹۶	۴-۵-۲- دریای سرزمینی

- ۹۸..... ۳-۵-۴ منطقه مجاور یا منطقه نظارت
- ۱۰۰..... ۴-۵-۴ قلمرو انحصاری اقتصادی
- ۱۰۳..... ۵-۵-۴ سکوی ساحلی یا فلات قاره
- ۱۰۵..... ۶-۵-۴ دریای آزاد

فهرست نقشه‌ها

- ۵۷..... نقشه ۱-۳- نقشه سیاسی جهان
- ۶۰..... نقشه ۲-۳- سکاکی مختلف دولتها (Glassner, 1989)
- ۷۱..... نقشه ۱-۴- مرز پیش از کونفرانس بین امریکا و کانادا (Glassher, 1989)
- ۷۳..... نقشه ۲-۴- مرز بین اسرائیل (نمونه یک مرز تحمیلی) (Drysdale, 1985)
- ۷۴..... نقشه ۳-۴- مرز متروکه بین ایالات و سرزمین بریتانیا (Glassher, 1989)
- ۹۴..... نقشه ۴-۴- نقشه سیاسی دنیا با مرزها، سکاکی و دریایی کشور
- ۹۶..... نقشه ۵-۴- مناطق دریایی (چرچیل و او، ۱۹۶۸)

پیشگفتار

مباحث و مفاهیم جغرافیای سیاسی از دیرباز مطرح بوده و رابطه بین محیط و عوامل جغرافیایی با رفتار سیاسی انسان، در آثار فلاسفه یونان قدیم، دانشمندان اسلامی چون ابن خلدون و دانشمندان عصر جدید مانند منتسکیو، کانت، مورد توجه قرار گرفته است. اساس علمی این شاخه از جغرافیا در اواخر قرن نوزدهم توسط فردریک راتزل، جغرافی دان آلمانی، گذاشته شد. جغرافیای سیاسی به عنوان یکی از شاخه های علم جغرافیا از سال ۱۸۹۷^۱ به شکل آکادمیک در مطرح شده و طی سالیان متمادی بر غنای آن افزوده شده است. به طوری که تحولات بسیار مهمی در تنها طی دو دهه پایانی قرن بیستم در نگرش « رویکرد » و « روش شناختی » این شاخه از علم جغرافیا پدید آمده، موجب بویابی و ارتقاء جایگاه آن، هم سطح با سایر شاخه های علم جغرافیا شد و حتی در مقاطعی بر فروغ تر از آنها جلوه گر بوده است.

در سال های اخیر جغرافیای سیاسی، رویکردی کاربردی و اجرایی پیدا کرده است. دستیابی به چنین جایگاه مهمی توسط متخصصان این رشته حاصل شده است که می تواند در اداره امور کشور نقش مهمی داشته باشد. پیدایش رویکرد اجرایی نمونه جغرافیای سیاسی در کشور دلیل بر اهمیت جایگاه این دانش در میان رشته های علوم انسانی مرتبط با مدیریت های اجرایی است.

امروزه بسیاری از سازمان های دولتی و اجرایی تلاش دارند تا از نتایج تحقیقات درباره موضوع جغرافیای سیاسی بهره گیرند و خود را به نتایج تازه در حوزه های مختلف این دانش مجهز نمایند. در مواردی که سیاست پیگیر منافع ملی است، به دنبال یافتن یک عامل یا مجموعه ای از عوامل جغرافیایی است که در سیاست خارجی آن کشور دخالت داشته باشند آنگاه بحث از سیاست جغرافیایی است؛ بنابراین مباحثی که در حوزه جغرافیای سیاسی مطرح می شود در

ارتباط مستقیم با تحولات سیاسی، جغرافیایی کشور، منطقه و جهان است. به همین دلیل از ویژگی نو بودن برخوردار بوده و بستر چالش های علمی را فراهم می آورد.

این کتاب در ۴ فصل تنظیم شده است. فصل اول کلیات مبانی جغرافیای سیاسی است و فصل دوم در خصوص حکومت سرزمینی و انواع حکومتها بحث می کند و فصل سوم جمعیت، سرزمین و ویژگی های آنها مورد بحث قرار می دهد و فصل چهارم انواع مرزها و اختلاف مرزی را بررسی و تحلیل می نماید.

امید است این کتاب بتواند در اعتلای دانش جغرافیای سیاسی خوانندگان عزیز و دانشجویان محترم مؤثر واقع گردد.